

Сніжана *НОВАК*

© 2005

**НАЦІОНАЛЬНА ІНТЕНЦІОНАЛЬНІСТЬ І ПОЕТИКАЛЬНІ
ОСОБЛИВОСТІ ПРИТЧ ВОЛОДИМИРА БІРЧАКА**

У статті здійснюється спроба детального аналізу національної інтенціональності та поетикальних особливостей збірки “Притчі” (1931) Володимира Бірчака, визначається місце паренетичної прози письменника як у контексті його творчості, так і в загальноукраїнському літературному контексті першої половини ХХ століття.

Володимир Бірчак (с.Любинці нині Львівської обл., 1881 – Озерлаг, м.Тайшет Іркутської обл., 1952) належав до фундаторів модерністського літературного угруповання “Молода Муза” (1907-1914), працював викладачем гімназій Дрогобича, Самбора, Ужгорода, був доцентом Кам’янець-Подільського університету. Здобув визнання як прозаїк, літературознавець, публіцист, критик, громадський діяч. З 1919 року емігрував на Закарпаття. У 1945 році як громадянин Чехо-Словаччини був заарештований радянськими “чекістами” за активну громадянську позицію українця-державника і засланий в Сибір, де і загинув від нелюдських тортур.

Дидактичне спрямування творчості В.Бірчака вмотивувало звернення письменника до жанру притчі. Доба інтенсивної боротьби за державність української нації вимагала виховання нового покоління людей. Виникла потреба в художніх творах повчально-алегоричного змісту. Цим вимогам найбільше відповідав жанр притчі з її моральними настановами, моделями суспільної поведінки, зразком узагальненої життєвої мудрості, концентрованими книжними істинами, зокрема біблійними повчаннями. Проте у 20-40-х рр. ХХ століття мало хто з українських авторів працював у жанрі притчі. Маємо перекладені в 1922 році о. Василем Мельником (Лімниченком) “Притчі” данського письменника Йоганнеса Ергензена. Але ці твори суттєво відрізнялися від Бірчакових більшим обсягом, пишномовністю і тематикою. У них, на думку перекладача, “пробивається тихий ліричний смуток та містичне задумання” [10, 722]. Такий стан душі українця у міжвоєнні десятиріччя був не вельми “шанований” В.Бірчаком. Тому на синхронному зрізі порівнювати параболічні твори письменника майже нема з чим.

Будь-яку нову для себе справу В.Бірчак опирав на теоретичне підґрунтя. Автор-ерудит був обізнаний з історією розвитку притчі в українській літературі, починаючи з доби Київської Русі. Прозаїк ретельно вивчив пласт нашої писемної культури часів появи “Слова о полку Ігоревім”, збирав фольклорні притчі дохристиянського періоду, а також байки. В.Бірчак навіть готувався у 1907 році написати монографію “про мотиви українських байок” під керівництвом професора Колесси, простудіював у бібліотеці НТШ розвідки про байки Езопа і Лафонтена. Але письменникові “не дуже почувалося... знову братися до латини й греки” [2, арк. 25-26], бо в ту пору він працював над повістю. Про це довідуємося з його листа до К.Студинського від 17.11.1907 року: “В Самборі був час борби та й кінчив я Повість – аж тепер опинився я на сухім і хотів би присісти фалди” [2, арк. 26]. (Очевидно, тут йдеться про “тенденційний”, за висловом самого В.Бірчака, твір “На тихих галицьких полях”. Про це автор повідомляв у 1909 році в листі

до М.Коцюбинського [4; 58, 70]). Тому набуті знання чекали свого часу і, зрештою, з'явилися у вигляді збірки "Притчі" аж у 1931 р. Так, від низького, з погляду класицизму, жанру байки В.Бірчак перейшов до високого жанру притчі.

Ю.Клим'юк у розвідці "Про естетичну природу притчі" вказує на жанрову близькість форми байки та притчі, зумовлену спільністю їх походжень: від міфу до казки, від казки до апологу, з якого розвинулися власне байка і притча. Обидва сучасні жанри об'єднані спільними рисами: повчальністю, алегоричністю, філософічністю і зовнішньою подібністю будови [9, 29]. Повчально-алегоричні оповідання – притчі – особливо розквітли в християнську добу української ментальності. Вагоме місце в українській літературі посіли євангельські притчі. З огляду на факти, що батько письменника Іван Бірчак (1846 - 1923), діди Гнат Бірчак (? - 1865) та Іван Долинський (? - 1883), рідний брат Мелетій (1883 - 1908), тесть Іван Чировський (1850 - ?), дядько були греко-католицькими священиками, що в родині цінувалася освіченість і обізнаність із творами української (давньої і сучасної) та зарубіжної літератур, культивувалися патріотичні погляди, стає зрозуміло, що Біблію В.Бірчак знав досконало. Про це свідчить увесь літературний спадок прозаїка. Велику цінність для всіх поколінь українців становили збірники княжої доби: "Златая цепь", "Златоуст", "Пчела" (останній згаданий в історичній повісті "Велика перемога" (1923) В.Бірчаком), "Ізмарагд". В.Бірчак настільки добре знав їх, що цитував напам'ять цілі абзаци в листах до К.Студинського [2, арк.50].

Українські письменники часто вдавалися до біблійної тематики (у В.Бірчака – оповідання "Український Йона"). Євангельські притчі були покладені в основу "Притчі про блудного сина" С.Полоцького. Серію малюнків на цей сюжет створив Т.Шевченко, пристосувавши її до сучасних "... нравов купеческого сословия", як записано в його "Журнали" 26 червня 1857 року [15, 32]. Притчами називав свої байки Г.Сковорода.

Вагомий вплив на прозову, літературно-критичну, публіцистичну творчість В.Бірчака мав геній І.Франка. Приклади цьому бачимо, аналізуючи історичні повісті ("Велика перемога"), оповідання ("Абу Касимове авто"), публіцистику В.Бірчака. Розлогий масив притч є у збірках І.Франка "Мій Ізмарагд" і "Давне і нове". У них великий письменник шляхом простих, незаплутаних роздумів підводить читача до осягнення важливих екзистенційних понять. У передмові до збірки "Давне і нове" І.Франко поставив собі за мету "популяризацію багатого скарбу поезії та життєвої мудрості, що міститься в нашій старій письменстві" [13, 185], накладаючи "на чужу основу власні узорі". До жанру притчі близькі його ж "Староруські оповідання". Притчевістю позначена проза інших талановитих письменників: "Стрибожий дарунок", "Пророцтво грішника", "Жирафа та Лад" Л.Мартовича; "Казка про Невдоволеного Русина" О.Маковея. В.Бірчак був шанувальником творчості кожного з названих майстрів слова. Ті чи інші окремі ознаки притчі можемо відшукати у доробку багатьох митців. На новому витку літературного процесу В.Бірчак доповнив і розвинув майже тисячолітню традицію. "Притчі" В.Бірчака органічно вписуються в суспільно-літературний контекст доби. Автор завжди підкреслював, що адресатом його творів є передусім молодь – майбутнє українського народу. Апелюючи до неї, прозаїк-педагог усі нагальні проблеми того часу розглядав у зв'язку з історичним досвідом. В.Бірчак писав про те, що вважав за найдоцільніше, не потураючи примхливій моді чи "поважному товариству Публіці". У листі до А.Крушельницького в 1929 р. Бірчак стосовно свого твору "Безжурні дні" (досі не надрукованого) зазначав: "Звертаю увагу на одно: тепер в моді або історія, або визвольні змагання, або пролетарська правда, або скандалістика. В цьому оповіданні нічого цього нема! Ні одна армата не гуде, ні одного оклику в честь революції, нічого скандального! Не модне та й годі!" [1, арк.7]. В.Бірчакові більше імпонувало самому "диктувати" літературну моду. На Закарпатті він вправно робив це як критик, формуючи ще хисткі смаки молодих, перспективних літераторів.

Наприкінці квітня 1930 року в листі до Я.Гординського В.Бірчак відмітив: "Притчі", які привіз колись, най стоять собі. Я маю другий рукопис і доповнюю їх... Це не сенза-

ційна річ, і на неї тяжко буде найти накладця. Але й він знайдеться” [3, арк. 55]. Упевненість письменника не була безпідставною. У грудні того ж року він інформує Я.Гординського: “Притчі”, що були в Тебе, доповнив я, і ЛНВ печатає, зачинає в лютім, потім вийде відбитка в Вид[авничій] Спілці. На жаль, сам мушу брати відбитку, бо Вид[авнича] Спілка не має грошей. Не буде це богацько коштувати, отже витримаю” [3, арк.57]. Високим патріотичним звучанням насажені “Притчі” письменника. Притчевість як сукупність поетичних прийомів образотворення притаманна і повістям В.Бірчака. З її допомогою автор повніше розкривав окремі філософські міркування, сентенції, добираючи “паралелізми” з подій повсякденних.

Літературознавчий словник-довідник подає таке визначення жанру притчі: “Притча – алегорична оповідь, в якій фабула підпорядкована моралізаційній частині твору. На відміну від багатозначності тлумачення байки, у притчі зосереджена певна дидактична ідея” [11, 572-573]. Відповідно до змісту та ідейного спрямування притча ділиться на релігійну й світську, філософську й моральну, а також фольклорну. Притча може мати різні модифікації: короткий повчальний вислів, фабульна притча, притча з поясненням і без пояснення, притча з алегорією, притча-парабола, притча-розгорнуте оповідання [9, 28-31].

Притчі В.Бірчака як форми художнього узагальнення дійсності ваблять новизною тем і несподіваністю оцінок. Написані просто і легко, ці твори придатні також і для навчальної лектури. У формі своєрідної апострофи – звернення до дерева, що в народній свідомості символізує могутність, незламність, владу – написана притча “До дуба”. Антропологічний сенс твору полягає в ідеї самовиховання, мобілізації екзистенційної сили протистояти негодам буття, спричиненим або зніційованим найближчим оточенням. “Я-оповідач” захоплюється гідною наслідування витривалістю дуба – дерева-тотема, яке “жеруть і тлять” (Т.Шевченко) “черви, черваки, червачки, хроби і хробачки”, але ніщо не може повалити велетня на землю. У творі сила враження від образу могутнього дуба превалює над розкриттям характеру спостерігача. Викладова форма – це “односторонній діалог”, за визначенням І.Денисюка [7, 96]. Акції як такої в притчі нема, динамічними елементами виступають пульсуючі думки і почуття оповідача. Його роздуми займають усю площину твору. Вдячний дубові за науку герой бачить світ ясним, усі незгоди – це ніщо, тому ставлення до них зверхне. Такий настрій передають вжиті автором димінутиви, традиційні для української поетичної творчості (“червачки” і “хробачки” – ті ж “воріженьки”, що мусять згинуть в нашій “сторонці”) і виправдані в ампліфікативній будові притчі. Зламні моменти на життєвому шляху передаються символічними образами “тріскучого морозу”, “буйного вітру”, “бурі”. У притчі стверджується ідея антеїзму. Переможну міць свою дуб черпає “з глибин чорної землі і з висот світлого неба” [6, 1]. Як і належить цьому жанрові, притчі В.Бірчака побудовані за структурно-логічною схемою “виклад-тлумачення”. Філософське узагальнення в притчі “До дуба” прозаїк висловлює так: “Корінням триматися матері-землі й витягати з неї животворні соки, буйним листям – високо до неба, щоб із проміння ясного сонця ткати високе мистецтво, ясний розум, благородне серце” [6, 2]. Аналізований твір ідейно споріднений з працею І.Франка “Інтернаціоналізм і націоналізм у сучасних літературах”, а саме з думкою про те, що кожен талановитий письменник – “неначе дерево, що своїм корінням впивається якомога глибше і міцніше в свій рідний національний ґрунт, намагається ввісати в себе і переварити в собі якнайбільше його живих соків, а своїм пнем і короною в інтернаціональній атмосфері ідейних інтересів, наукових, суспільних, естетичних і моральних змагань” [14, 34]. Життєва позиція В.Бірчака була суголосною задекларованій позиції оповідача притчі “До дуба”.

Окремі притчі В.Бірчака близькі до жанру оповідань, як уже зазначалося. А притча “Щигол” ідейно споріднена з мініатюрою В.Бірчака “Раб” [5]. В обох творах письменник порушує тему добровільного рабства, болючу тему звички до неволі. Притча написана однотонним стилем, який І.Денисюк називає “стилем букваря” [7, 136]. Але відсут-

ність художніх тропів, метафор не зменшує ваги психологічної студії прозаїка. Нервово-напружений темпоритм викладу притягує увагу читача, змушує брати участь у експерименті, дослідженні психології поведінки і птаха, і людини, спонукає робити попередні висновки. Результати спостереження спричинюють вибухову емоційність мовлення оповідача. На письмі це виявляється у формі питально-окличних речень. А терплячість читача винагороджено несподіваним, але абсолютно логічним висновком: "... Не слід підходити з теорією до життя, що не йде по наших теоріях, вчитаних у книжках, а з життя набиратися розуму" [6, 7]. Саме для пояснення цієї тези і було художньо типізовано життєвий матеріал у притчі. Твір містить "єдність протилежностей": з одного боку, йдеться про добровільне рабство і його осуд. З іншого – автор застерігає від дуже поспішних висновків і узагальнень без усебічного вивчення причин. Надто легко помилитися і скривдити Іншого несправедливо. Притча В.Бірчака за своєю специфікою примикає до етологічного пласту паренетичної прози. Проблему "пташиної" неволі і свободи розлого досліджував О.Маковей в оповіданні "Пригоди Горобчика". У ставленні до птахів обидва автори розкривають характери багатьох персонажів: і дітей, і дорослих...

Однією з найдосконаліших у доробку В.Бірчака є "Притча про вино". Твір має струнку композицію, в його ініціальній формулі і в самому тексті вчувається відгомін євангельської притчі: "І справив господар велику гостину. І зійшлися на гостину люди всякого полу і віку. Біло застелені столи заставлені найрізноманітнішими стравами, збани повні золотистого вина" [6, 8]. Сюжетотворчу роль відіграє тут наскрізна деталь – "золотисте вино". Ним щедрий господар "пізнає" -випробовує гостей. Усі вони – "не з одного тіста". Автор змальовує побутову, на перший погляд, картину, сповнену глибоко алегоричного сенсу. На розкішному бенкеті одні гості золотистого вина не п'ють зовсім, інші спочатку спожили страви, а потім випили вина, треті відразу накинулися на саме питво. Картина подальшої поведінки представників кожної з трьох груп зображується недеталізовано, як цього і вимагає жанр притчі. Другим компонентом твору є розгортання "сили". "Як на цій щоденній гостині, так само й на гостині життя" [6, 9]. "Всемогутній господар" дав нам можливість жити і працювати для себе і для людей. Але разом з тим дав нам збанки золота і "марних людських почестей". Треба мати великий життєвий розум, аби взяти на тій "гостині" найпотрібніше. Екзистенційна проблема вибору стоїть перед кожним з нас, застерігає письменник. В.Бірчак апелює до читача, ознайомленого з творчістю Г.Сковороди. Ідея твору полягає в пропаганді самовиховання: найперше слід наситити розум знаннями, загартувати характер, а потім здобути почесті і маєтки, пам'ятаючи про "щедрість і жертвенність у розділюванні дарів бідним" [6, 9].

Людина, її внутрішній світ, інтелект, почуття патріотизму, обов'язку, гідності, національна свідомість, чесність, громадянська мудрість – ось неповний перелік тем, порушених у притчах В.Бірчака. Кожну з названих чудових рис особистості здатен спотворити, викривити страх. Бо така вже сутність нашого ества. "Не бійтеся!" – казав Ісус апостолам, віщуючи переслідування. "Не бійтеся!" – говорив воскреслий Син Божий до своїх учнів. Як часто відчуття страху стримує добрі слова в наших устах, перешкоджає гарним намірам, нівечить чиєсь життя. Страх породжує і підлість, хоча сам він найчастіше є лише витвором нашої уяви. Нав'язати страх може навіть останній негідник, а от звільнити людину з полону страху здатна хіба виняткова особистість, яка пізнала таїну одухотвореного Слова. Про це писав у поезії "Якби ти знав, як багато важить слово..." І.Франко:

...Як той, що в бурю йшов по гривах хвиль розлогих,
Так ти б мовляв до всіх плачучих, скорбних, вбогих:
"Не бійтеся! Се я!"

У притчі "Порожня бочка" В.Бірчак розглядає не стільки проблему появи переляку, скільки проблему невміння долати боязливність, вигідну ворогам, брехунам, наклепникам, можновладним нікчемам – "порожнім бочкам", що здалеку нагадують військові гармати. "Найперше не біймося людей, а відважно підходім і загляньмо в їх нутра", –

пише В.Бірчак [6, 10]. Притча складається з двох частин. Перша – це пригода бувалого в боях коня, який злякався порожньої бочки, думаючи, що це гармата. Друга частина твору являє собою імперативні звертання до всіх і кожного: “Не біймося!” Думати і говорити правду, вирішувати складні справи, що здаються непосильними, сприймати нові речі тому, що вони нові; не біймося позбуватися старого і віджилого. “Голови вгору!” – заохочує письменник. І ця остання фраза викликає в пам’яті літургійне: “Вгору піднесім серця!” Шість разів у тексті зустрічаємо спонуку автора подолати страх. А от в оповіданні О.Маковея “Раби” продемонстровано, як рабський страх переростає у стихію без берегів.

М.Євшан у своїй статті “Проблеми творчості” зазначав: “Творець не може стояти тільки на становищі обсерватора життя. Саме реалістичне його зображення, сама репродукція... єсть тільки пасивним відношенням до життя! Творець мусить мати широку артистичну культуру [виділено автором – С.Н.], щоб усвідомити собі ті великі завдання і те важке становище, яке займало й займає мистецтво в житті” [8, 17]. В.Бірчак-педагог усвідомлював важливість виховання нової людини і складність цього процесу. Прозаїк вказував також на ті вроджені риси людської вдачі, яких позбутися майже неможливо. “Є люди, котрі вже родяться жебраками” [6, 11], – читаємо в його притчі “Жебраки”. І не має значення те, скільки в них є грошей – їм завжди мало. Злидні духовні і матеріальні – звичний для цих осіб стан. Вони бояться відповідальності, не мають сили волі, рішучості, здатні лише прислужувати і коритися, а не панувати “у царстві духа”. У тринадцяти рядках прозового тексту В.Бірчак зумів розкрити символічний образ духовної убогості значної частини наших громадян, тип “вроджених жебраків, рабів”. Письменник далекий від простого моралізаторства, від толстовської ідеї самоізоляції для особистого вдосконалення. Моральне і духовне виховання людини – справа державної ваги. Не дарма притча закінчується риторичною фігурою: “Чи ж можна з таких державу збудувати?” [6, 12]. Ці слова автора спонукають діяти, а не викликають самозаспокоєння. Через заперечення стверджується ідейний зміст твору, його морально-етична наповненість.

Збірний образ неосвіченого, лінкуватого, плаксивого люду В.Бірчак змалював у притчі “Сліпець”. Текст пройнятий ідеєю розбудови української держави на власному “духовому” фундаменті, без милостинь несовісних чужинців – “фальшивих грошей та ідей”. Твір виразно тенденційний, але ідея в ньому не перешкоджає сприйняттю естетичного начала. Провідна думка перегукується з Шевченковими словами: “В своїй хаті своя й правда, і сила, і воля...” Притча концептуально споріднена з оповіданням О.Маковея “Інвалід”, яке закінчується словами: “Цілий світ – інвалід, такий самий, як цей, що пішов до шпиталу з хлібом у мішку. Доборовся!...” [12, 243].

Ідея самовиховання знаходить свій розвиток у притчі В.Бірчака “Безцінна бляшка”. Зокрема оповідач демонструє вміння вилущувати раціональне зерно з полови незначних, буденних фактів: з негативного спілкування робити важливі узагальнення, спрямовані на гартування життєвої мудрості, здатності тамувати емоції вибухової сили. “Я-оповідач” з артистичними деталями переказує розвиток подій, що мали інтригуючий характер. Увага читача прикута до деталі-пуанту: нагороди, яку мільйонер обіцяв учителеві (оповідачеві) за приватні заняття з лінивим і обмеженим спадкоємцем багача. Учень згодом склав відповідний іспит. А вчитель одержав у нагороду “завинений в білий папірчик” бляшаний годинник – зіпсований... Випадок із “безцінною бляшкою” набув екзистенційного виміру – остеріг оповідача від багатьох життєвих розчарувань. Внутрішня напруга в тексті трансформувалася у несподіваний висновок. Негідним учинком багатій навчив педагога бути передбачливим, прораховувати ситуації та їх наслідки наперед. Відповідно до одного з видів поетичної градації В.Бірчак веде читача від частини до цілого. Пригода з “нагородою” на довгі роки закарбувалася в пам’яті оповідача як символ безпідставних надій, марних сподівань, пагубних мрій. Вплив заслуженої нагороди на подальше існування її власника показує О.Маковей в оповіданні “Оферма”. Головний герой твору Лесько Стешин не лише позбувся комплексу меншовартості, а завдяки ви-

сокій відзнаці знайшов повагу навіть серед недоброзичливців. А в оповіданні того ж автора “Директор Лянге” давні відзнаки додають сил старому чоловікові почати нову справу і не жити “на ласкавому” хлібі у дітей.

В основі притчі “Тихо” лежить антитеза: психологія натовпу з елементарною силою деструктивного спрямування і психологія особистості зі свідомою громадянською позицією. Автор висміює “стадні інстинкти” трьох типів людей. Разом представлені групи осіб являють собою натовп. Йому протиставлений четвертий тип громадян: “...Четверті – їх завжди мало – крім знання й уміння мають ще й характер. Мовчать, коли це доцільно – хоч усі кричать. Кричать, коли це доцільно, хоч усі мовчать” [6, 20]. Актуальність цього твору в наш час є очевидною.

Минуле, теперішнє і майбутнє становлять непорушну єдність у процесі осмислення суті людського буття. Місце особистості у світі загалом і в громадському суспільстві зокрема В.Бірчак визначає за допомогою категорій простору і часу в притчі “Учора, Нині, Завтра”. Твір складається з двох частин: оповідної, що містить інтригу, викликає зацікавленість до моральних проблем, і сентенційної, що на конкретних прикладах доводить провідну думку твору. Головна ідея притчі – причетність кожного до історії свого народу, необхідність шанобливого ставлення до зусиль попередників і турбота про долю нащадків. Назва твору віддалено нагадує Шевченкове: “І мертвим, і живим, і ненарожденним...”

Притчею “Дорогий брате!” В.Бірчак утверджує аксіому: “Не надійся на нікого, ніколи й ніде” [6, 25]. У цих словах нема розчарування в людях. Є лише абсолютно справедливе твердження про те, що ніхто не полагоди твої справи краще, ніж ти сам. Риторично розгорнутою фігурою апеляції до “дорогого брата” автор змушує читача замислитися над тим, що для користі справи не варто перекладати свої проблеми на чужі плечі.

Притча “До сонця” – остання у збірці В.Бірчака. Вона – опоетизований підсумок його паренетичної прози. Людина, як і кожна жива істота, не може жити без сонця правди, віри і свободи. Шлях до вершини завжди крутий і небезпечний: слизький, грузький від дощу, невидний через мряку, небезпечний через прірви, терни, гострі скали. Але зупинятися не можна, бо ніколи не зазнаєш щастя перемоги над обставинами і над собою. Справжнім оптимізмом, високим життєвим пафосом насажена прикінцева фраза цього повчального твору: “Ідіть вгору й побачите там сонце” [6, 26]. Показом житейської боротьби притча В.Бірчака наближується до Франкового циклу “Excelsior”. Цікаво, що звернені до молоді публіцистичні статті В.Бірчак теж назвав пізніше “Вперед, назустріч сонцю золотому!” Символічний образ сонця відігравав дуже важливу роль і в його повістях.

Створюючи свої “Притчі”, В.Бірчак дотримувався вимог жанру, але і вніс до нього оригінальні риси. Очевидним тут є тяжіння прозаїка до національно забарвлених антропологізму і дидактики. “Загальнолюдське” в збірці письменника завжди глибоко вкорінене в національний ґрунт. Відчутне постійне вболівання автора за історичну перспективу нації. Персонажі Бірчакових притч постають перед читачем суб’єктами етичного вибору. Ані гірка іронія скриптора, ані сатиричне зображення негативів нашого суспільного життя не приглушують проникливої патріотичної інтонації притч, утвердження їх національного духу. Подібні твори були вкрай необхідні українцям після поразки національно-визвольних змагань, у добу, коли в країнах Старого Світу набирала обертів література великого розкладу, яка заводила людину в глухий кут. Твори ж В.Бірчака вказували шлях “до сонця”. “Духовність етичних, естетичних і релігійних вимірів української культури, національні ідеали її творців були основною причиною опозиційності українських письменників західноєвропейському модернізму” [16, 334], – зазначила Н.Шумило. Своїми морально-етичними ідеалами проза В.Бірчака залишається особливо актуальною сьогодні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бірчак В. Листи до Антона Крушельницького //ЦДІА у Львові – Ф.361. – Оп.1. – Од.зб.54. – 10 арк.
2. Бірчак В. Листи до Кирила Студинського //ЦДІА у Львові – Ф.362. – Оп.1. – Од.зб.241. – 78 арк.
3. Бірчак В. Листи до Ярослава Гординського //ЦДІА у Львові – Ф.384. – Оп.1 – Од.зб.27. – 82 арк.
4. Бірчак В.: [Листи до Коцюбинського] //Листи до Михайла Коцюбинського: У 4-х томах / Упор. В.Мазний. – Київ: Українські пропілеї, 2002. – Т.1: Айхельбергер-Гнатюк. – С.52-71.
5. Бірчак В. Мініатюри //Українська дійсність (Берлін). – 1943. – Чч.1-2.
6. Бірчак В. Притчі – Тернопіль-Львів: Укр.Видав.Спілка, 1931. – 26с.
7. Денисюк І. Розвиток української малої прози XIX - початку XX ст. – Львів: Науково-видавниче товариство “Академічний Експрес”, 1999. – 280с.
8. Євшан М. Проблеми творчості //Євшан М. Критика. Літературознавство. Естетика / Упор. Н.Шумило. – К.: Основи, 1998. – С.12-18.
9. Клим'юк Ю. Про естетичну природу притчі //Слово і час. – 1993. – Ч.5. – С.28-31.
10. Лімниченко В. Передмова [до перекладених притч Й.Ергензена] // О.Василь Мельник (Василь Лімниченко). Релігія і життя (поезія, проза, драма, публіцистика, релігійні статті) / За ред. Р.Гром'яка. – Тернопіль, 1999. – С.720-722.
11. Літературознавчий словник-довідник /Р.Гром'як, Ю.Ковалів та ін. – К.:ВЦ “Академія”, 1997. – 752с. (Nota bene).
12. Маковей О. Твори: У 2-х томах. – К.: Дніпро, 1990. – Т.2: Художня проза / Упор. О.Мишанич. – 537с.
13. Франко І. Из збірки “Давне і нове”: Переднє слово //Франко І. Зібрання творів: У 50-ти томах. – К.: Наук. думка, 1976. – Т.3. – С.185-186.
14. Франко І. Інтернаціоналізм і націоналізм у сучасних літературах //Франко І. Зібрання творів: У 50-ти томах. – К.: Наук. думка, 1981. – Т.31. – С.33-44.
15. Шевченко Т. Щоденник //Шевченко Т. Твори: У 5-ти томах. – К.: Дніпро, 1979. – Т.5. – С.11-234.
16. Шумило Н. Під знаком національної самобутності: Українська художня проза і літературна критика кінця XIX - початку XX ст. – К.: Задруга, 2003. – 354с.